herpy

VARANER

Båndvaran

Varanus salvator

Varanus salvator er et af verdens største firben, hanner typisk 150-240 cm og hunner 120-180 cm lange, en halvt vandlevende varan fra sumpe, floder og mangrove i Syd- og Sydøstasien. Vejledningen er et opslagsværk om artens biologi og krav.

Familie: Varanidae Engelsk: Common Water Monitor Tidligere navn: *Stellio salvator* Udgivet 15. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**120-240 cm** total længde inkl. hale
Vægt	**3.000-20.000 g**
Levetid	**15-25 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Træboende, jordboende og semi-akvatisk**
Biotop	**Regnskov og vådområde**
Sværhedsgrad	**Ekspert**

PASNING

Min. terrarie	**245 × 185 × 245 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**27-32 °C**
Hotspot	**35-60 °C**
Temperatur, nat	**21-24 °C**
Luftfugtighed	**60-70 %**
Vand	**Vanddel** dybde 35-50 cm
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 3
Kost	**Insekter, hvirveldyr og orme/snegle**
Holdes	**Enkeltvis eller parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**24-60 mdr.**
Kuldstørrelse	**6-40 æg**
Kuld pr. år	**1-2**
Inkubation	**180-270 dage** ved 25-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag B**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Må ikke holdes af private i Danmark (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015 om forbud mod hold af særlige dyr, bilag 1). Derudover står arten på CITES liste II og i bilag B i EU's forordning om handel med vilde dyr, så køb og salg kræver dokumentation for lovlig oprindelse (CITES-papirer eller EU-dokumenter).

Om arten

Arten er en kraftig, langhalset varan med aflang snude, stærke kæber med savtakkede tænder og store, skarpe kløer. Kroppen er mørkebrun til næsten sort med gule pletter, der blegner med alderen, og fra øjnene løber mørke, gulkantede bånd bagud. Skællene er kølede, og halen er lang, muskuløs og sammentrykt fra siderne, så den kan bruges som ror i vand. Tungen er dybt kløvet. Unger har en tydeligere tegning end gamle dyr, men hos den sorte form fra det sydvestlige Thailand og den nærliggende del af Malaysia er ungerne helt sorte fra klækningen.

V. salvator regnes for et af verdens længste firben. Hannerne er tydeligt større end hunnerne: voksne hanner bliver typisk 150-240 cm lange inklusive hale og hunner 120-180 cm, og den største registrerede er målt til 321 cm. Vægten varierer meget: dyr fanget til skindhandel på Sumatra vejede i gennemsnit omkring 3,5 kg og var 142-150 cm lange, mens store, velnærede dyr kan veje 20 kg eller mere, og der er angivet over 50 kg for dyr i fangenskab. En voksen varan er altså ikke et dyr, man kan opbevare i et almindeligt terrarie.

Taksonomien er omstridt. Arten blev beskrevet i 1768 som *Stellio salvator*, og navnet er knyttet til dyr fra Sri Lanka. Gruppen omfatter mange geografiske former, bl.a. dem fra Sydøstasien og Java, Andamanerne og Sulawesi. Flere tidligere underarter (fx *V. cumingi*, *V. marmoratus* og *V. nuchalis*) regnes siden 2007 som egne arter. Det betyder, at navne i handlen og i ældre litteratur kan dække forskellige dyr, og at oplysninger om pasning ikke altid kan overføres fra den ene form til den anden.

Alle former er store, kraftige og intelligente rovdyr. Arten er livslang: den bliver mindst 15 og formentlig over 20 år i fangenskab og kan vokse fra en unge på 25-30 cm til et dyr på over 1 m på to år. Den kræver et rum eller en stor udendørs indhegning, et bassin, som den kan dykke helt ned i, varme på solpladsen og hele byttedyr i store mængder. Pladsen, foderudgiften og tiden er den egentlige begrænsning, ikke interessen for dyret.

Læs mere: Varme og temperatur

Udbredelse og levested

Varanus salvator findes fra Sri Lanka og det østlige Indien over Bangladesh, Myanmar, Thailand, Cambodia, Laos og Vietnam til det sydlige Kina, herunder Hainan, og videre gennem Malaysia og Singapore til Indonesien med bl.a. Sumatra, Borneo, Java, Bali, Lombok, Sumbawa, Flores og Sulawesi. Arten er en af de mest udbredte varaner overhovedet. På Andamanerne og de sydlige Nicobarer lever en egen form.

Den findes overvejende i lavlandet og er registreret op til omkring 1.800 m, men kerneområdet ligger under 1.000 m. De varaner, der lever på Filippinerne, regnes i dag som andre arter. Dyr i det sydøstlige USA stammer fra udsatte eller undslupne dyr og er ikke med på kortet. Fund af dyr uden for det naturlige område skyldes udsætning eller flugt.

> **Oprindelig udbredelse:** Sri Lanka, Indien, Bangladesh, Myanmar (Burma), Thailand, Cambodja, Laos, Vietnam, Kina, Malaysia, Singapore og Indonesien.

LEVESTED

Varanus salvator er knyttet til vand. Den lever langs søer, floder, damme, sumpe og kanaler og i mangrove, og den findes både i uberørt skov og tæt på mennesker, fx i parker og kanalsystemer i byer, hvor den ikke forfølges. Mangrove, sumpe og lavtliggende vådområder er de vigtigste levesteder. Arten klarer sig dårligt, hvor vegetationen og vandet forsvinder.

Den er en fremragende svømmer, der styrer med halen, og vand er også dens flugtvej og skjul. Unge dyr lever mest i træerne, mens voksne er mest jordlevende; presset klatrer de op i træer eller springer i vandet. Klimaet er fugtigt og tropisk med jævne temperaturer hele året, og i fangenskab i et varmt klima har dyrene været mest aktive tidligt på formiddagen på solrige dage.

Pasning

TERRARIET

Det, der skal regnes med, er et voksent dyr på 120-240 cm. Et almindeligt terrarie er ikke tilstrækkeligt. Til ét voksent dyr er mindstemålet omkring 245 × 185 × 245 cm (længde × bredde × højde), og et avlspar skal have mindst 245 × 245 × 245 cm. Til store hanner er det et minimum, og mere er altid bedre. Et avlspar er holdt i et udendørs anlæg i tropisk klima på omkring 46 m², heraf knap 8 m² vand med en dybde på 37 cm, omgivet af en 2 m høj, glat mur med et 1 m dybt fundament mod udgravning.

Nyklækkede unger på 25-30 cm kan i starten bo i et terrarie på omkring 90 × 45 × 40 cm, men de vokser hurtigt: et årsgammelt dyr skal have omkring 120 × 120 × 120 cm, og et voksenanlæg skal være klar inden for et par år. Glasterrarier holder ofte dårligt på varme og fugt. Planlæg altid til voksenstørrelsen fra begyndelsen.

Indret med et vandbassin, hvor dyret kan svømme og dykke helt under; en dybde på mindst 35-50 cm er rimelig. Arten afleverer ofte urin og afføring i vandet, så vandet skal skiftes dagligt, medmindre der er et kraftigt filter, og filterets indsugning må ikke kunne holde dyret fast under vand. Giv dybt, fast substrat til at grave i, fx en blanding af jord og sand uden for høj lerandel, og mange skjul: hule træstammer, kasser og rør. Arten klatrer gerne, også som voksen, så udnyt højden med kraftige grene, hylder og stammer, der kan bære dyrets vægt. Skrøbelig indretning som levende planter bliver hurtigt ødelagt. Alle døre skal have sikre låse, fordi arten er stærk, og den kan grave, klatre og finde svagheder i en lås. Lamper og varmekilder skal være afskærmede mod kløer og hale, så dyret ikke brænder sig.

TEMPERATUR

Varanus salvator er varmekrævende og skal have en tydelig temperaturgradient. Baggrundstemperaturen om dagen er 27-32 °C. Angivelserne for solpladsen svinger fra 35-36 °C til en overfladetemperatur på 52-60 °C målt med et infrarødt termometer; de høje tal gælder selve overfladen, som dyret ligger på. Flere spotlamper side om side over en stor flade varmer hele dyret jævnt og mindsker risikoen for forbrændinger. Om natten må temperaturen falde til 21-24 °C, men mange holder den næsten konstant.

Et dyr med passende varme soler sig en tid, går rundt i anlægget og vender tilbage til solpladsen flere gange om dagen. Ligger det på solpladsen hele tiden, er der for koldt, og soler det sig aldrig, er der for varmt. En køligere zone i skygge er afgørende, fordi arten efter måltider og soling gerne søger skygge og vand. En vinterhvile er ikke nødvendig for en tropisk art som denne.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal ligge omkring 60-70 %. Arten kommer fra fugtige, tropiske vådområder, men stillestående, fugtig luft giver hudinfektioner, så god ventilation er lige så vigtig som fugten. En stor vanddel hæver fugten, og substratet i gravezonen skal holdes let fugtigt, men ikke vådt. Ventilation forebygger også mug, ammoniak og bakterievækst.

Arten drikker af sin vanddel, og vandet skal derfor holdes rent. Skift det jævnligt og fjern afføring dagligt. Et stort vandbassin er tungt og kræver et fast gulv, afløb og en vandtæt overflade.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og soler sig meget. Brug en kraftig varmelampe over solpladsen og UVB til dyr med stort solbehov (Ferguson-zone 3). UVB skal dække en stor del af solpladsen, og dyret skal samtidig kunne trække sig i skygge. UVB-behovet for netop denne art er ikke dokumenteret; anbefalingen er lånt fra beslægtede, dagaktive varaner.

Hav lyset tændt cirka 12 timer om dagen året rundt, fordi arten lever tæt på ækvator. Om natten skal der være mørkt. Lamper sættes uden for dyrets rækkevidde eller i en kraftig beskyttelse.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Varanus salvator er kødæder og tager næsten alt, hvad den kan overmande: fisk, frøer, krebsdyr, bløddyr, insekter, æg, fugle, gnavere og ådsler. Unger lever mest af insekter og fodres dagligt til hver anden dag det første år, fx med fårekyllinger og kakerlakker, der pudres med kalk og D3-vitamin, suppleret med fisk, frøer og af og til nyfødte mus; nyklækkede unger er begyndt at æde sardiner og nyfødte mus inden for den første uge. Gradvist går de over til hele byttedyr som gnavere, fisk og fjerkræ. Årsgamle dyr fodres tre-fire gange om ugen og voksne over to år to-tre gange om ugen. Foderet skal være hele dyr, fordi knogler og indmad giver kalk og vitaminer, som kød alene ikke giver.

Et par voksne dyr i fangenskab har fået 1-2 mellemstore rotter omtrent hver tredje dag, suppleret af fisk, sardiner og en kødbaseret gelé. Arten siger sjældent nej til et måltid og bliver let for fed, og gnavere alene fører til fedme og fedtlever. Skift derfor mellem fisk, fugl, æg og gnavere, og vej dyret jævnligt. Efter et måltid skal dyret kunne sole sig for at fordøje. Dåsemad til hunde og katte er uegnet, og kyllinger giver løs, stærkt lugtende afføring, som kræver øjeblikkelig rengøring. Fodringen koster mere, jo større dyret bliver, og er en væsentlig del af den livslange udgift.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

En voksen *Varanus salvator* er et stærkt og farligt dyr. Den forsvarer sig med halen, kløerne og kæberne. Et halesmæld kan give slemme skader, kløerne kan flænge dybt, og et bid fra en stor varan kan give alvorlige sår, der let bliver betændt. Varaner har sandsynligvis giftkirtler, men hvad giften betyder ved bid på mennesker, diskuteres stadig, så et bid bør behandles som mere end et almindeligt sår. Der er registreret bid på mennesker fra vilde dyr, der kræver mange sting.

Unger er ofte nervøse og bider, men opdrættede, håndtamme dyr kan blive meget rolige og tage føde fra hånden. Det kræver mange måneders tålmodigt arbejde med korte, rolige og positive kontakter. Nærm dig nedefra og ikke ovenfra, fordi bevægelser over dyret opleves som truende, og gerne mens dyret ligger i lavt vand, hvor det er mere trygt. Også en tam han kan være uforudsigelig. Håndtering af store dyr kræver erfaring, ro, to personer og beskyttelsesudstyr som kraftige handsker. Der må aldrig gå små børn eller andre dyr i nærheden, og arten er ikke et kæledyr.

Varaner kan bære salmonella. Vask hænder grundigt efter enhver kontakt med dyr, vand, afføring og foder. Hold dyrene enkeltvis; par kan holdes sammen, hvis der er stor plads og mange skjul, men de skal følges nøje. Hunner kan være mere sky end hanner og trækker sig hurtigt til skjul eller vand.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Voksne hanner er større end hunnerne, har en bredere og kraftigere snude og tydelige buler efter hemipenis, mens hunnerne er slankere med en spidsere snude. Kønsbestemmelse er vanskelig hos unge dyr og kræver en dyrlæge eller en erfaren person. I fangenskab bliver både hanner og hunner kønsmodne allerede ved udgangen af andet leveår, når de er lidt over 1 m lange med en snude-kloak-længde på omkring 50 cm; førstegangshunner har vejet 1,3-2,5 kg. Kønsmodenheden afhænger formentlig mere af væksten end af alderen, og i naturen regnes der med tre til fem år. Hunner bør først sættes i avl, når de er i godt huld.

PARRING

I naturen yngler arten mellem april og oktober, og i fangenskab følger æglægningen stort set samme sæson. Arten er opdrættet mange gange i zoologiske haver siden 1960'erne og opdrættes nu jævnligt af enkelte private avlere, også i farvevarianter. Velnærede hunner kan komme i parringsstemning flere gange om året. Hannen sættes til hunnen, når hendes æggeblærer er modne; det kan følges med ultralyd, hvor æggeblærer på 15-25 mm viser det rette tidspunkt. Det kan også være en fordel at holde parret adskilt i perioder på 4 uger til 3 måneder for at få parringsstemning frem; det er lånt fra beslægtede arter. Hannen fjernes, når parringen er overstået, så hunnen kan æde og sole sig i fred.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger æggene 30-45 dage efter parringen, i naturen i rådne træstubbe og i huller i jorden. Kuld i fangenskab har været på 6-18 æg, hos unge førstegangshunner 8-14 og hos ældre, store hunner 7-17; i naturen er der angivet op til 40. Samme hun kan lægge to kuld på et år. Hunnen graver prøvehuller i flere dage, før hun lægger æggene i et omkring 30 cm dybt hul og dækker dem med græs og jord. Giv hende dybt, løst og let fugtigt substrat på omkring 30 °C eller en stor, mørk æglæggekasse med adgang ovenfra, med god adgang til varme og vand. Æggene er 67-89 mm lange og vejer 33-82 g, og hele kuldet kan veje 22-40 % af hunnens vægt.

Leder hun forgæves efter en passende plads, kan hun blive stresset eller holde på æggene. I et anlæg med meget ler er æggene i fare for at blive kvalt, fordi leret holder på fugten og lukker for luften.

INKUBATION

Æggene skal fjernes fra anlægget straks efter lægning, fordi dyrene æder æg og graver i dem. Fjern det meste af leret, hvis der er noget, læg æggene ned i fugtig perlit eller vermiculit, og vend dem ikke; marker oversiden med en blyant. Inkubationstemperaturen har været 25-30 °C, og jo højere temperatur, desto kortere tid. Ved 30 °C klækker æggene efter seks-syv måneder, ved omkring 29 °C er der i gennemsnit angivet 242 dage, og æg ved 25-26 °C klækkede efter 240 dage. Angivelserne svinger altså fra omkring 180 til 270 dage.

Nogle æg går ofte tabt: i et kuld på 12 gik 7 til grunde i løbet af de første måneder, og kun 5 klækkede. Klækningen kan tage flere dage, fordi ungerne bliver i ægget i op til 48 timer, efter at de har gennembrudt skallen. Hjælp kun, hvis det er strengt nødvendigt, og søg dyrlæge ved blødning fra navlen.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne er ved klækningen omkring 25-30 cm lange (snude-kloak-længde 12-14 cm). De holdes enkeltvis for at undgå bid og kannibalisme. De begynder i løbet af en uge at æde sardiner og nyfødte mus, og herefter lever de mest af insekter suppleret med fisk og små gnavere, dagligt til hver anden dag. Unger er klatrere, så giv grene og planter, og hold høj varme og passende luftfugtighed.

De vokser hurtigt: i en avlsgruppe var både hanner og hunner 108-134 cm lange og vejede 1,3-3,4 kg ved toårsalderen, og de skal flyttes op med jævne mellemrum til større enheder. Planlæg, hvad de unge dyr skal bruge som voksne, før æggene inkuberes: et kuld på 12 unger giver 12 dyr på over 150 cm, og det er svært at finde steder til dem.

Sundhed og typiske fejl

En stor varan har få, men alvorlige sundhedsproblemer. De typiske er:

- Fedme og fedtlever, når gnavere bliver hovedføde eller dyret overfodres. Vej dyret og varier foderet.
- Urinsyregigt, som er en hyppig dødsårsag hos varaner i fangenskab.
- Knoglesygdom ved for lidt UVB, kalk og vitaminer, især hos unge, hurtigtvoksende dyr.
- Hudinfektioner i skællene ved stillestående, fugtig luft.
- Bakteriel infektion i bidsår og mundbetændelse. Rens alle sår, og kontakt dyrlæge.
- Forbrændinger fra uafskærmede varmelamper og varmesten.
- Parasitter, hos vildfangne dyr ofte i store mængder, og stresssygdomme efter transport og tilvænning.
- Æglægningsbesvær hos hunner uden en egnet redeplads.
- Salmonella, som kan smitte til mennesker.
- Problemer ved klækning, fx blødning fra navlen.

Dyr i handlen har i vid udstrækning været vildfangne, men arten opdrættes nu jævnligt. Opdrættede, håndtamme dyr er lettere at omgås og har færre parasitter, mens vildfangne dyr ofte kommer med parasitter og stress og tager tid om at falde til. Et sundt dyr er kraftigt og aktivt, har klare, åbne øjne og intet sekret fra næse eller mund; et sløvt dyr kan virke tamt, men være sygt. Søg dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret taber sig, nægter føde eller virker sløvt.

Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.